

שמע ישראל

נתיבי עם, נ"ח ועוד

זמן קריאת שמע של שחרית, עד סוף שלוש שעות, שהוא רביע היום, כך פוסק נתיבי עם בסימן נ"ח, חישוב היום בירושלים הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים: מרן חיד"א בברכי יוסף ובמחזיק ברכה מסיק לדינא דקריאת שמע אין לה תשלומים. וכן המנהג בארץ ישראל שרק לשמונה עשרה יש תשלומים ולא לקריאת שמע.

הרב המחבר נסה בכל כוחו לשכנע מוציאים לאור של סידורים להדפיס את קריאת שמע עם הטעמים, שזו חובת הקריאה. הוא לא נענה מחמת יוקר העבודה (בשנות החמישים, למניין האזרחי, סדר ההדפסה היה ידני ולא תמיד נמצאו סדרי דפוס שהיו בקיאים בסימני הטעמים ומטעם זה חסכו המוציאים לאור ולא טרחו על

הטעמים של קריאת שמע). כיום ב"ה כל הסידורים מכילים את הטעמים וראוי ללמד, כדי להשתמש בהם בעת הקריאה. איש איש בקולו. יש נוהגים לקרות קריאת שמע, כותב השולחן ערוך, בקול רם ויש נוהגים לקרותו בלחש. ההגה

מעיר: ומכל מקום יאמרו פסוק ראשון בקול רם וכן נוהגים. ונתיבי עם מוסיף: כן מנהג ירושלים ועיין בברכי יוסף ובשיורי ברכה מה שהביא בשם הרדב"ז, שלפי הדין צריך לקרותה בקול רם "שלא אמרו בלחש כי אם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", והביא כמה טעמים לדבר.

נוהגים לשים יד ימין על פניהם באמירת הפסוק "שמע ישראל...". מנהג ישראל מפורסם ומקובל על כולם. ההוראות הן: זוקפים שלוש האצבעות: אצבע, אמה וקמיצה, על מנת לצייר כעין שי"ן וכופפים גודל וזרת כדי לצייר דמות האותיות דל"ת ויו"ד. ויחד מצטרפות האצבעות לכלל שדי. יש לכך טעמים נפלאים על פי הזוהר הקדוש, העידו חכמי ח"ן,

כאן המקום להזכיר כי יש להנמיך הקול עד לחש באמור הפסוקים "השמרו לכם פן...עד...אשר ה' נתן לכם". שני פסוקים, כולם ממש, בלחש בלא לפצוע אותם לחלקי פסוקים, כמו שהאוזנים תצילנה למשמע שצ"ים בלתי בקיאים שלפעמים יוצאות מפייהם, בצרוף השברים, מילות שליליות חס ושלום, כאשר הם מקשרים את שברי פסוקיהם. נחזור ונדגיש: שני פסוקים שלמים המתחילים ב"השמרו לכם" עד "ה' נתן לכם" ופוצחים שוב בקול עם הפסוק "ושמתם את דברי אלה".

שגיאה קשה יוצאת מפי אלה שמתגאים בעצירת קולם אחרי המלה "חרה". וטעות בידם, אף על פי שמסדרי סידורים "דקדקנים" הוסיפו, בין חרה ל-אף את ההוראה: "יפסיק מעט", כאילו לא די להם בניקוד ובטעמים, וכביכול ענינם למנוע לזות של חרה-אף הנשמע כחרף, חס וחלילה. יטיבו לקרוא נכון בטעמים ולא יבואו לידי שיבושי לשון. ושלום על ישראל, השומע והמפנים - סר משגיאות.

השולחן ערוך, סימן ס"ג, קובע: קורא אותה מהלך או עומד או שוכב או רוכב על גבי בהמה או יושב. אבל לא פרקדן, או מושלך על גבו ופניו למעלה, אבל קורא והוא שוכב על צדו. ומי שרוצה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרוא מעומד, נקרא עברין.

(**נתיבי עם** מסתיג מעט ומוכיח כי בחג השבועות והושענא רבא, שהם ערים כל הלילה ועומדים בשעת קריאת שמע בכדי להעביר השינה מעיניהם, שפיר דמי).

יש כמה גרסאות בדבר הישיבה או העמידה בקריאה: בטור כתב בשם **רב עמרם** שמצותה מיושב. ונחלקו בפירושו, **שמרן בבית יוסף** פירש שמצותה אף מיושב והפרישה והדברי-**משה** פירשו דיותר טוב מיושב. ועל פי **הקבלה** צריך לאומרה דוקא מיושב. וכן כתב **הבן איש חי** וכן אנו נוהגים. בכל אופן אין לקרוא פעמיים, שבהגרם אחר כפילות הקריאות של מספר קטעי משפטים, בסליחות, ביום הכפורים בנעילה, נתפסו לקרות את הפסוק הראשי של **שמע** פעמיים ומעיר **השולחן ערוך** על כך: יש ללמדם שלא יאמרו; ומוסיף **הנתיבי עם** ומצטט את **הכף החיים**: אפשר שיש למחות בידם. לכן בירושלים נוהגים להפסיק בין שמע לשמע בפסוקים אחרים. ומיעץ לומר בינתים את ההצהרה הידועה "ה' הוא האלקים".

במרוצת הקריאה כאשר מגיעים לאזכור התפילין ("וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך" - בפסקה הראשונה של שמע, ו"וקשרתם אתם על ידכם והיו לטוטפת בין עיניכם" - בפסקה השניה) נוהגים למשמש בהתאמה בשל יד ובשל ראש. מטעם זה בודאי ההוראה להניח התפילין לפני קריאת שמע ותפלה. כזכור נוהגים למשמש בשל יד גם במילת "יוצר אור" של תחילת הברכה הראשונה. ובשל ראש ויד ב"יוצר המאורות" שבסיומה. ולמדנו גם כי: "כשיאמר "ופי יגיד תהלתך", בפתיחת העמידה ימשמש בתפלה של ראש, בתפלת לחש בלבד. והנוהגים להוסיף במשמושים, אין דעת חכמים, **ונתיבי עם** עמם, נוחה מהם.

קריאת שמע מכילה רמ"ה תיבות ונוהגים על כן להוסיף (השליח צבור) שלוש מלים "אני ה' אלקיכם" להשלים את רמ"ח המלים המורות על רמח אברים. **יאזכר כאן החידוש המקורי של נתיבי עם שספר ומנה את כל מילות השמונה עשרה (19) ומצא לפליאה שעולים לכלל תרי"ג (613).** ברור על כן כמה צריך

להקפיד על כל מילה ומילה, לא להוסיף ולא לגרוע, ולשמור על הכמות שהיא האיכות. מדובר בנוסח העמידה של הספרדים בקיץ..

וראוי לציין כי התרי"ג מרומזים גם בקריאת שמע גופא. באמירת "וראתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (בפסקה השלישית)מכוונים לכל המצוות כולן שמנין תרי"ג פחות אחד (כל - 50, מצות - 536, הוי"ה - 26 ובסך הכל = 612) והאחת החסרה היא מצות ציצית...= 613. ושלמו כל המצות בזכרוננו.

באשר לזמן קריאת שמע של ערבית:

השולחן ערוך סימן רל"ה קובע בלילה משעת יציאת שלשה כוכבים קטנים, הקורא קריאת שמע של ערבית אחר שעלה עמוד השחר, קודם הנץ החמה, לא יצא ידי חובתו (אלא אם כן היה אנוס...). בנתיבי עם מטפל בכל הכרוך בהתחלת הערבית ובאשר לקריאת שמע אין לסמוך על קריאת שמע שעל המטה, מתרי טעמי, ואחד מהם מפני שקורא אותה אחר אכילה. וקריאת שמע של חובה צריך לקרותה לכתחילה לפני אכילה. ולכן מזהרים בליל שבת שרגילים להתפלל ערבית מוקדם בשביל קבלת שבת, שקודם קידוש קוראים שמע. שצריך לקרותה לכתחילה לפני אכילה.

קריאת שמע נוספת היא זו שעל המטה. מנהגנו בירושלים, על פי הנתיבי עם לרו קריאת שמע בשלמותה ומברכים ברכת המפיל בשם ומלכות, קודם שמע. ובקריאת שמע שעל המטה אם ישן קודם חצות לילה לא יאמר וידוי כשאר הלילות. ההגה בסימן תפ"א מציין שנוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע ואילו על פי הבן איש חי יש לומר קריאת שמע כולה עם הפסוקים הנוהגים בכל לילה. השולחן ערוך מורה על קריאה שעל המטה של פרשה ראשונה של שמע. וההגה על מקום "ויקרא קריאת שמע סמוך למטתו ואין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר קריאת שמע שעל מטתו, אלא יישן מיד.

לילה טוב (בעת הכתיבה)

ולקוראים עם שחר - בקר טוב וצח.

אהוד